

INTERNETCONSULTATIE BELEIDSPROGRAMMA KLIMAAT EN ENERGIE

DATUM
13 juli 2022

Reactie MVO Nederland

MVO Nederland verwelkomt de mogelijkheid om een reactie te geven op het ontwerp-beleidsprogramma Klimaat en Energie. We zijn blij om te zien dat er een uitgebreide en integrale aanpak wordt voorgesteld om verduurzaming in alle sectoren te versnellen. Tegelijkertijd zien wij ook een aantal verbeterpunten. Onderstaand geven wij onze inbreng op basis van de gestelde vragen en aan de hand van de thema's waarop wij actief zijn.

OVER MVO NEDERLAND

MVO Nederland is het grootste duurzame bedrijvennetwerk in Europa en dé stem van duurzaam ondernemend Nederland. MVO Nederland gelooft in de kracht van ondernemers om bij te dragen aan een toekomstbestendige economie. Een economie die klimaatneutraal is, waar afval niet meer bestaat, waarin ieder talent telt en waar ondernemers kunnen blijven doen waar zij zo goed in zijn: ondernemen. MVO Nederland zet zich hiervoor in door bedrijven en organisaties te verbinden en ze uit te dagen steeds verdere stappen te nemen. Momenteel zijn er zo'n 2.000 partners bij ons aangesloten. Dit is een mix van grote en mkb-bedrijven, branche- en maatschappelijke organisaties, MVO- experts, overheden, onderwijs- en zorginstellingen. Wat hen verbindt is een gezamenlijke ambitie: een groener en socialer Nederland.

VRAAG I

Wat vindt u van het voorgestelde beleid in de sectoren industrie, elektriciteit, gebouwde omgeving, mobiliteit en landbouw en landgebruik (Hoofdstuk 3)?

Industrie

We vinden het goed dat de doelen voor hernieuwbare energie en energiebesparing zijn bijgesteld en zijn blij met de keuze om te streven naar 60% emissiereductie in 2030. De verplichte afname van waterstof zien we als een belangrijk instrument om de waterstoftransitie te versnellen. De ondersteuning voor bedrijven op verschillende vlakken (investeringen, innovaties) en voor zowel groot als MKB-bedrijven zijn passend bij de uitdaging die voor ons ligt.

Om de transitie naar een klimaatneutrale industrie mogelijk te maken zien we de volgende punten:

- Zet meer in op innovaties met CO₂ als grondstof (bij voldoende hernieuwbare energie) als volgende stap na CCS.
- Zet vaart achter het afschaffen van subsidies in Nederland en de Europese Unie voor de inzet van fossiele brandstoffen en andere perverse prikkels voor bedrijven. Toon daarbij als Nederland leiderschap; ook als op Europees niveau gas nog 'groen' wordt genoemd, kan Nederland hier al van afstappen.
- De druk vanuit de financiële wereld op de industrie om te verduurzamen wordt groter, omdat zij hun risico's willen managen en tegen Europese wet- en regelgeving aanlopen. Dit biedt kansen voor de industrie om samen te werken of betekent dat het noodzakelijk zal zijn om te veranderen om verlies van investeringen te voorkomen.

Elektriciteit

De inzet op waterstof en de versnelling van energieopwekking op zee zijn belangrijke stappen. Tegelijkertijd zorgt dit voor extra uitdagingen rondom de netcapaciteit. Het verkorten van de processen rondom vergunningsaanvragen is cruciaal om verduurzamingsprojecten op korte termijn te realiseren. Dit is niet alleen van belang voor maatwerkafspraken met grote bedrijven in de industrie, maar ook voor het mkb en voor grote infrastructuurprojecten. Hier moet op alle overheidsniveaus aandacht voor komen. Daarnaast zien we een oplossing in het afschaffen van de salderingsregeling. In plaats daarvan zou de overheid de aanschaf van thuisbatterijen door particulieren en het gebruik van zelf-opgewekte energie door bedrijven extra moeten stimuleren, zodat de druk op en afhankelijkheid van de infrastructuur afneemt.

Gebouwde omgeving

De kracht van een overkoepelend beleidsprogramma voor Klimaat en Energie zit in verbinding tussen verschillende sectortransities. Eén van de kansen die wij zien is het verbinden van de gebouwde omgeving, landbouw en het opslaan van CO₂. Stimuleer het verbouwen van vezelgewassen voor isolatie/bouwmaterialen en zorg voor een verplichting voor de toepassing van biobased materialen in nieuwbouw. Op die manier wordt ook weer vraag gecreëerd voor het verbouwen van deze gewassen.

Landbouw

We verwelkomen de inzet op een gecombineerde aanpak van stikstof, klimaat, natuur en water in het landelijk gebied en het serieuze budget dat hiervoor wordt uitgetrokken in het Transitiefonds. Daarbij is het van belang dat dit budget wordt ingezet voor de genoemde gecombineerde aanpak en dus voor het bevorderen van de landbouwtransitie. Een groot deel van het budget is bestemd voor opkoop en afwaardering van grond. Dat moet anders. Natuurlijk zullen zware uitstoters moeten worden uitgekocht, maar beperk dit tot een minimum. Bestem het grootste deel van het geld voor omschakelen van boeren naar natuurinclusieve landbouw volgens de genoemde gecombineerde aanpak van stikstof, klimaat, natuur en water.

Daarnaast vragen we aandacht voor het proces. Landelijke top-down maatregelen vanuit het Rijk leiden tot eendimensionale regeldruk voor agrariërs. Dit moet een collectieve verantwoordelijkheid worden voor de gehele keten in het voedselsysteem (banken, afnemers, relevante gebiedspartijen, etc.).

Het thema biodiversiteit komt verrassend genoeg niet voor in het stuk over landbouw (en zeer summier in het gehele beleidsprogramma). Zoals ook PBL stelde, is het van belang de thema's klimaat en biodiversiteit te koppelen. Agroforestry wordt terecht genoemd, maar helaas in negatieve zin, aangezien er nog geen enkel plan of financiële dekking is. Aanplant van bomen en meerjarigen in het Nederlandse landschap hebben direct positieve impact op klimaat én biodiversiteit. Hierop zou veel meer ingezet moeten worden in samenhang met de landbouwtransitie als geheel.

Zoals bovenstaand al genoemd bij Gebouwde Omgeving, biedt de landbouwtransitie ook voor andere sectortransities kansen. Naast de gebouwde omgeving, bijvoorbeeld ook voor het verduurzamen van de textielsector. Stimuleer omschakeling naar het verbouwen van vezelgewassen voor textiel zoals hennep en vlas. Die gebruiken weinig water, geen kunstmest, geen pesticiden, verbeteren de bodem en ze leggen CO₂ en stikstof vast.

VRAAG 2

Wat vindt u van het voorgestelde beleid in de horizontale beleidsagenda's, waaronder de circulaire economie, het actieplan groene banen en de betrokkenheid van burgers bij het klimaatbeleid (Hoofdstuk 4)?

Circulaire economie:

Het is belangrijk om klimaatbeleid en het beleid op circulaire economie expliciet te verbinden in dit beleidsprogramma. Om Nederland klimaatneutraal te maken moeten we ook de transitie naar de circulaire economie versnellen, en het ambitieuze klimaatdoel voor circulaire economie draagt daaraan bij. De genoemde subsidies voor circulaire ketenprojecten zijn daarbij van groot belang, maar de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen voor de circulaire economie transitie in het algemeen is nog zeer onduidelijk. Daar moet veel steviger op ingezet worden en de rol en middelen vanuit het ministerie van EZK moet duidelijker gedefinieerd worden.

We zijn het er mee eens dat het bedrijfsleven een voorbeeldrol op zich moet nemen om de circulaire economie aan te jagen en te innoveren, en wij zien hier al vele voorbeelden van in ons netwerk en de projecten die wij coördineren. Het is belangrijk dat deze koplopende MKB bedrijven hier meer ondersteuning voor krijgen, door financiële steun, experimenteerruimte en procesbegeleiding om binnen de keten de samenwerking op te zoeken.

Zoals terecht gesteld heeft ook de overheid een voorbeeldrol bij het aanjagen en helpen realiseren van een circulaire economie, samen met medeoverheden. Dit geldt expliciet voor circulair inkopen. De Nederlandse overheden kopen dit jaar voor zo'n 100 miljard euro aan werken, goederen en diensten in. We pleiten ervoor om circulaire eisen te stellen aan publieke aanbestedingen. Dit geldt nu al voor Grond/Water/Wegbouw, en kan breder getrokken worden.

In het kader van circulaire economie is grote winst te behalen door de fiscale prikkels aan te passen. Bedrijven moeten 'echte' prijzen gaan rekenen voor goederen en diensten. Want als vervuilen duurder wordt, loont het om schoon en circulair te produceren. Op dit moment is BTW op arbeid hoger dan op grondstoffen, waardoor reparatie en recycling duurder is dan het produceren (en consumeren) van nieuwe producten. Wij pleiten ervoor om dit om te draaien, door het BTW-tarief op arbeid te verlagen en het BTW-tarief op grondstoffen te verhogen. Dit zorgt enerzijds voor een prikkel om voorzichtiger met grondstoffen om te gaan, en anderzijds wordt het aantrekkelijker om producten te repareren in plaats van deze te vervangen. Dit draagt bij aan het verminderen van de uitstoot die gepaard gaat met productie en versnelt de transitie naar de circulaire economie.

Daarnaast zijn meer concrete maatregelen nodig rond scope 3. Het is belangrijk dat bedrijven de uitstoot in de hele keten in kaart brengen en dat de overheid stimuleringsregelingen openstelt voor maatregelen die emissiereductie bewerkstelligen in de gehele keten.

In het ontwerp-beleidsprogramma (p. 49) wordt het al aangegeven: CO₂-uitstoot wordt vaak nog niet volledig geprijsd. Het niet-beprijzen van CO₂-uitstoot wordt door ondernemers genoemd als één van de grootste belemmeringen voor het invoeren van circulair ondernemen. Ruim twee derde van de circulaire bedrijven vindt dat

milieubelastende effecten van productie en consumptie niet voldoende in rekening zijn gebracht.¹ Daarom is het van groot belang om de CO₂-prijs breder te trekken dan de ETS-bedrijven én breder dan alleen de industrie.

Verduurzaming MKB

MVO Nederland juicht de aandacht voor verduurzaming van het MKB toe. Om de transitie naar de nieuwe economie te maken, is het van cruciaal belang dat ook het MKB als grootste werkgever de omslag maakt. Om dit zo laagdrempelig mogelijk te maken, kan de overheid in samenwerking met ondernemers een verduurzamingssteunpunt oprichten waarin ondernemers worden geholpen met hun vragen, gewezen worden op relevante subsidies en verbonden worden aan soortgelijke bedrijven die al verder zijn in hun verduurzamingsslag.

Daarnaast zou in het MKB-beleid aandacht moeten zijn voor het toepassen van Science Based Targets. Deze bieden het antwoord voor MKB-bedrijven op de vraag welke maatregelen die zij nemen, ook daadwerkelijk effectief zijn. Door te werken met deze doelen weet een bedrijf of de doelstellingen, naar rato van de aard en omvang van het bedrijf, voldoende zijn om het Klimaatakkoord van Parijs te halen.

VRAAG 3

Wat vindt u van de voorgestelde governance en uitvoering van het klimaatbeleid, waaronder de invullingen van de Rijksregie, de (wetenschappelijke) Klimaatraad en de inrichting van het brede maatschappelijke klimaatoverleg (Hoofdstuk 6)?

We verwelkomen de voorgestelde inrichting van het brede maatschappelijke Klimaatoverleg. Daarbij achten we het van belang dat ook de stem van de duurzame ondernemers, de koplopers, wordt meegenomen en dat er een gedefinieerde plek is voor het duurzame MKB in het algemeen. We zien het als risico dat dit Klimaatoverleg enkel fungeert als adviserend overleg. De voorkeur heeft een Klimaatoverleg dat ook concrete voorstellen en oplossingen kan doen, welke de UOs kunnen oppakken en uitvoeren.

VRAAG 4

Welke mogelijkheden ziet u om het beleid opgenomen in het beleidsprogramma te verbeteren en/of te versnellen?

Biodiversiteit

In het beleidsprogramma wordt het woord 'biodiversiteit' slechts vier keer genoemd, zonder dat hier concreet beleid aan gelinkt is. De connectie tussen klimaat en biodiversiteit wordt te weinig tot uiting gebracht in het beleid. De koppeling tussen klimaatmitigatie en –adaptatie enerzijds en biodiversiteitsherstel anderzijds ontbreekt, terwijl dit van cruciaal belang is. Naast de fysieke risico's in Nederland en in de internationale keten, gaat het ook om transitierisico's die bedrijven lopen (gedwongen overstap naar andere processen, andere grondstoffen). We pleiten voor het verbinden van biodiversiteitsherstel aan klimaatmitigatie en –adaptatie maatregelen van bedrijven.

---

¹ Rode Draden 2022, Versnellingshuis Nederland Circulair!